

Eerste Nederlandse bollenencyclopedia

Een heel boek gewijd aan bloembollen. Dat bestond tot 1780 niet, en zeker niet in het Nederlands. Martinus Houttuyn schreef het als deel 30 in een serie over de natuurlijke historie van dieren, planten en mineralen.

Tekst en fotografie: Arie Dwarswaard

Elke paar jaar verschijnt er wel een boek over bloembollen. De ene keer in het Engels of Duits, de andere keer in het Nederlands. Altijd handig, zo'n naslagwerk waarin een doorsnee is te vinden van gangbare en bijzondere bolgewassen. Wat de meeste schrijvers van dit type boeken zich niet realiseren, is dat ze in een traditie staan die teruggaat tot 1780. Toen verscheen deel 30 in de 37 delen tellende serie 'Natuurlyke historie of uitvoerige beschrijving der dieren, planten en mineraalen, volgens het samenstel van den Heer Linnaeus met naauwkeurige afbeeldingen, getiteld De Bolplanten.' De auteur staat niet op de titelpagina.

HARDE WERKER

De serie start in 1761 en pas in het deel dat in 1766 verschijnt, onthult de auteur zijn naam: Martinus Houttuyn. Hij wordt geboren in 1720 in Hoorn en is zijn leven lang geïnteresseerd in de natuur in al zijn facetten. Schrijven kan hij goed en met een neef als uitgever lukt het om zijn boeken uitgegeven te krijgen. Tussen 1757 en 1767 verschijnen tien delen over allerlei ontwikkelingen in de Europese wetenschappelijke wereld. In 1761 start hij met een nog omvangrijker project, dat 24 jaar zal duren: het 37 delen tellende werk over de natuurlijke historie. In 1785, als hij 65 wordt, is het werk klaar. De lange titel wekt de indruk dat deze serie een Nederlandstalige versie is van Species Plantarum van Linnaeus, maar dat is niet het geval. Houttuyn baseert zich wel op het binominale stelsel dat de Zweedse botanicus in 1753 introduceert, maar voegt daar zelf enorm veel kennis aan toe. Zo ook in deel 30, dat alle bolgewassen als onderwerp heeft. Houttuyn heeft enorm veel informatie vergaard uit allerlei boeken uit de 16e, 17e en 18e eeuw die over bollen en knollen gaan. Hij houdt de Latijnse namen aan van Linnaeus en trakteert de lezer vervolgens op alles wat hij weet over al die

gewassen. Dat levert een indrukwekkende verhandeling op, die zonder meer mag worden aangemerkt als de eerste Nederlandstalige bloembollenencyclopedia.

Dat levert bijvoorbeeld een zeer uitgebreide beschrijving op van de tulp. Meer dan twintig pagina's wijdt Houttuyn aan dit gewas. Niet alleen de verschillende groepen en soorten komen aan de orde, maar ook de periode van de tulpenwindhandel. Veel elementen die nu nog in dit bizarre verhaal zitten, kent Houttuyn ook al: het lijstje met goederen dat voor één bol betaald zou zijn, de gevelsteen in Hoorn van een huis waarop drie tulpen staan en de veiling van 5 februari 1637 in Alkmaar, die het begin van het einde van de tulpenhandel inluidde. Bij de behandeling van de hyacint komt eveneens de windhandel in dit gewas ter sprake, evenals de dan nog maar net op de markt verschenen gele 'Prinsesse Wilhelmina', die deze naam kreeg toen de prinses de kwekerij van Dirk Voorhelm bezocht. Houttuyn is zelf ook bij deze Haarlemse kweker op bezoek geweest en schrijft dat zijn catalogus uit 1779 in totaal 1.251 verschillende cultivars telt.

ONDERGEWAARDEERD

Hoe groot de prestatie van Houttuyn ook is geweest, internationaal kwam er maar weinig waardering. Frans Kwaad, die in 2004 voor het Hoorns Biografisch Woordenboek een artikel wijdde aan Martinus Houttuyn, schrijft dat toe aan het feit dat de serie geheel in het Nederlands is geschreven. Dat konden maar weinig buitenlandse botanici lezen. Dat mag zo zijn, maar dank zij die keuze hebben we met dit boek wel een zeer goed leesbaar boek uit de 18e eeuw in handen dat de bloembol in al zijn variatie voor de lezer opdicht. ♦

Ooit belicht vanuit drie invalshoeken de brede geschiedenis van de bloembollensector:

- Wat gebeurde er 25, 50, 75 of 100 jaar geleden?
- Een bijzonder boek uit de KAVB-bibliotheek.
- Een uitvinding die de sector sterk heeft beïnvloed.